

PRZEBÓSTWIENIE

MIKOŁAJ JASTRZĘBSKI OSB

PRZEBÓSTWIENIE

w „Triadach” św. Grzegorza Palamasa

TYNIEC

WYDAWNICTWO BENEDYKTYNÓW

Projekt okładki:
Mikołaj Jastrzębski OSB

Redakcja:
Elżbieta Wiater

Korekta:
Justyna Jagódka

Superiorum permissu: Opactwo Benedyktynów
† Szymon Hiżycki OSB, opat tyniecki

Wydanie pierwsze: Kraków 2024

ISBN 978-83-8205-296-1

© Copyright by Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów
ul. Benedyktyńska 37, 30-398 Kraków
tel. +48 534 037 299, +48 (12) 688 52 95
e-mail: zamowienia@tyniec.com.pl
www.tyniec.com.pl

Druk i oprawa:
Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów
druk@tyniec.com.pl

Gdy płyniesz po duchowym morzu, ufaj Jezusowi, gdyż mówi On mistycznie w twoim sercu: *Nie lękaj się, dziecię me, Jakubie, maty Izraelu! Nie lękaj się, robaku Izraelu, Ja Cię osłaniam (Iz 41,14); jeśli Bóg z nami, jaki niegodziwiec przeciwko nam? (Rz 8,31)*
św. Hezychiusz z Synaju*

---

* HEZYCHIUSZ Z SYNAJU, *Traktat o trzeźwości i cnocie*, [w:] *Filokalia*, t. 1, tłum. C. DOBAK, Kraków 2023, s. 304.

Spis treści

Bibliografia	9
Wstęp	19
Rozdział I: Grzegorz Palamas – teolog hezychazmu .	23
1. Hezychazm – kontekst historyczny	24
2. Spór między Palamasem a Barlaamem o hezychazm	52
3. <i>Triady</i> Grzegorza Palamasa – geneza i struktura	83
Rozdział II: Możliwość osiągnięcia przebóstwienia .	105
1. Bóg sprawcą przebóstwienia człowieka	106
2. Człowiek adresatem przebóstwiającej łaski Boga	134
3. Współdziałanie wolnej woli człowieka z łaską Boga	155
Rozdział III: Droga prowadząca do przebóstwienia .	179
1. Umysł i serce w procesie jednoczenia z Bogiem	180
2. Praktyka modlitwy Jezusowej na drodze do przebóstwienia	199
3. Doświadczenie Boskiej światłości	217
Zakończenie.	233

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Podstawowe

GRZEGORZ PALAMAS, *Triady w obronie świętych hezychastów*, t. 1–2, tłum. I. ZOGAS-OSADNIK, Głogów 2019.

Dodatkowe

Apoftegmaty Ojców Pustyni, tom 1: *Gerontikon (Księga Starców)*, tłum. M. BORKOWSKA OSB, *ŹrMon* 4, 2004, s. 131–504.

ATANAZY ALEKSANDRYJSKI, *Żywot Świętego Antoniego Wielkiego*, tłum. E. DĄBROWSKA, Kraków 2017.

Boska Liturgia świętego ojca naszego Jana Chryzostoma, [w:] *Liturgie Kościoła Prawosławnego*, tłum. H. PAPROCKI, Kraków 2014, s. 65–76.

DIADOCH Z FOTYKI, *Traktat ascetyczny, podzielony na sto praktycznych rozdziałów o poznaniu i rozróżnianiu duchowym*, [w:] *Filokalia*, t. 1, tłum. C. Dobak, Kraków 2023, s. 427–486.

– *Wizja Świętego Diadocha, biskupa Fotyki w Epirze*, [w:] ŚW. DIADOCH Z FOTYKI, *Pisma ascetyczne*, tłum. E. DĄBROWSKA, *ŹrMon* 99, 2021.

EWAGRIUSZ Z PONTU, *O różnych rodzajach złych myśli*, [w:] TENŻE, *Pisma ascetyczne*, t. 1, tłum. K. BIELAWSKI, M. GRZELAK, E. KĘDZIOREK, *ŹrMon* 18, 1998.

- Filokalia*, t. 1, tłum. C. DOBAK, Kraków 2023.
- HEZYCHIUSZ Z SYNAJU, *Prezbitera Hezychiusza do Teodula pożyteczny dla duszy i zbawczy traktat o trzeźwości i cnocie* (5), [w:] *Filokalia*, t. 1, tłum. C. DOBAK, Kraków 2023, s. 263–319.
- IZAJASZ ANACHORETA, *O straży umysłu*, [w:] *Filokalia*, t. 1, tłum. C. DOBAK, Kraków 2023, s. 89–98.
- JAN KLIMAK, *Drabina raj*, tłum. W. POLANOWSKI, Kęty 2011.
- PAISJUSZ HAGIORYTA, *Słowa*, t. 6: *O modlitwie*, tłum. J. PAŃKOWSKI, Hajnówka–Siemiatycze 2018.
- Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, t. 161, red. J.P. MINGE, Paris 1855.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu (Biblia Tysiąclecia)*, tłum. ZBIOROWE, Poznań 2002⁵.
- PSEUDO-DIONIZY AREOPAGITA, *O teologii mistycznej*, [w:] *Dzieła Świętego Dionizego Areopagity*, tłum. E. BUŁHAK, Kraków 1932, s. 108–115.
- *Teologia mistyczna*, [w:] TENŻE, *Pisma teologiczne*, tłum. M. DZIELSKA, Kraków 1997, s. 161–170.
- Starzec Efrem z Filoteu, *Moje życie ze starcem Józefem*, tłum. N. ALEKSIEJUK, Hajnówka 2018.
- ŚW. SYMEON NOWY TEOLOG, *Modlitwa mistyczna*, tłum. W. SZYMONA, Kraków 2022.

Opracowania

- BEDNORZ G., *Duchowość i teologia hezychazmu według „Triad” Palamasa* (1), „Teofil” 1 (3) 1994, s. 36–51.
- *Duchowość i teologia hezychazmu według „Triad” Palamasa* (2), „Teofil” 1 (4) 1995, s. 41–59.

- BEHR-SIGEL E., *Miejsce serca. Wprowadzenie w duchowość prawosławną*, tłum. A. KOCOT, Kraków 2008 (Mysterion).
- BLACKSTONE J., *Knowledge and Experience in Theology of Gregory Palamas*, Oxford 2018.
- CHRISTOU P.H., *Wstęp ogólny*, [w:] GRZEGORZ PALAMAS, *Triady w obronie świętych hezychastów*, t. 1, tłum. I. ZOGAS-OSADNIK, Głogów 2019, s. 56–65.
- CYREK O., *Hezychastyczna koncepcja przeobóstwienia (theosis) w ujęciu Grzegorza Palamasa (1296–1359) i jej wpływ na paletę barwną ruskich ikon XIV i XV wieku*, „Rocznik Teologiczny” 1–2 (54) 2012, s. 197–228.
- *Hezychastyczna teoria teotyżacji człowieka i jej wpływ na przedstawienie światłości w ruskiej ikonografii XIV–XV wieku*, „Liturgia Sacra” 2 (18) 2012, s. 533–553.
- FINLAN S., *Deification in Jesus’ Teaching*, [w:] V. KHARLAMOV, *Theōsis. Deification in Christian Theology*, t. 2, Cambridge 2012, s. 21–41.
- FOTIJU E., *W poszukiwaniu oblicza Bożego (Palamickie rozróżnienie istoty i energii w Bogu)*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 2 (27) 1980, s. 35–49.
- GRYZ K., *Antropologia przeobóstwienia. Obraz człowieka w teologii prawosławnej*, Kraków 2009.
- HRYNIEWICZ W., *Współczesna antropologia prawosławna*, „Analecta Cracoviensia” 4 (1972), s. 217–238.
- KHARLAMOV V., *Basil of Caesarea and the Cappadocians on the Distinction between Essence and Energies in God and Its Relevance to the Deification Theme*, [w:] TENŻE, *Theōsis. Deification in Christian Theology*, t. 2, Cambridge 2012, s. 100–145.

- *Theōsis. Deification in Christian Theology*, t. 2, Cambridge 2012.
- KROCZAK J., *Grzegorz Palamas wobec kontrowersji hezychastycznej*, „Logos i Ethos” 1 (32) 2012, s. 127–139.
- LEONKIEWICZ Ł., *Kontrowersja palamicka. Spór św. Grzegorza Palamasa z Barlaamem*, „Studia Theologica Varsaviensia” 2 (51) 2013, s. 231–246.
- LEŚNIEWSKI K., *Hezychazm – skarb chrześcijańskiego Wschodu*, [w:] *Duchowość Dalekiego Wschodu a chrześcijaństwo. Dialog czy konfrontacja?*, t. 6: *Duchowość, mistyka i medytacja chrześcijańskiego świata – prawosławie i protestantyzm*, red. J. KAMIŃSKI, J. KULWICKA-KAMIŃSKA, J. PERSZON, Toruń 2014, s. 57–80.
- „*Nie potrzebują lekarza zdrowi...*”. *Hezychastyczna metoda uzdrawiania człowieka*, Lublin 2006.
- MANTZARIDES G.I., *Hesychasm and Theology*, [w:] C. ATHANASOPOULOS, *Orthodox mysticism and asceticism. Philosophy and Theology in St Gregory Palamas’ work*, Cambridge 2020.
- *Przebóstwienie człowieka. Nauka świętego Grzegorza Palamasa w świetle tradycji prawosławnej*, tłum. I. CZACZKOWSKA, Lublin 1997.
- MAŃKOWSKI M., *Synteza myśli bizantyjskiej: Grzegorz Palamas (1296–1359)*, „Principia” XVI–XVII (1996–1997), s. 199–218.
- MEYENDORFF J., *Święty Grzegorz Palamas i duchowość prawosławna*, Lublin 2005.
- MNICH KOŚCIOŁA WSCHODNIEGO, *Modlitwa Jezusowa. Jej początek, rozwój i praktyka w tradycji bizantyjsko-słowiańskiej*, tłum. S. HIŻYCKI, Kraków 2015.

- PALUSIŃSKA A., *Teoria partycypacji w myśli Grzegorza Palamasa*, „Zeszyty Naukowe Centrum Badań im. Edyty Stein – Fenomen wieczności” 15 (2016), s. 155–166.
- *Wiedza grecka a mądrość chrześcijańska. Drogi poznania Boga, czyli spór o mistykę Grzegorza Palamasa z Barlaamem z Kalabrii*, [w:] *Duchowość Dalekiego Wschodu a chrześcijaństwo. Dialog czy konfrontacja?*, t. 6: *Duchowość, mistyka i medytacja chrześcijańskiego świata – prawosławie i protestantyzm*, red. J. KAMIŃSKI, J. KULWICKA-KAMIŃSKA, J. PERSZON, Toruń 2014, s. 81–94.
- PAPROCKI H., *Obrońca teologów i głosiciel łaski (Św. Grzegorz Palamas i spory hezychastyczne)*, [w:] GRZEGORZ PALAMAS, *Triady w obronie świętych hezychastów*, t. 1, tłum. I. ZOGAS-OSADNIK, Głogów 2019, s. 81–94.
- POPOW I.V., *The Idea of Deification in the Early Eastern Church*, [w:] V. KHARLAMOV, *Theōsis. Deification in Christian Theology*, t. 2, Cambridge 2012, s. 42–82.
- PRZYBYŁ-SADOWSKA E., *Naturalne metody stymulacji doświadczenia ekstazy w praktykach prawosławnych hezychastów*, „Studia Religiologica” 44 (2011), s. 121–133.
- RUSSEL N., *Gregory Palamas and the Making of Palamism in the Modern Age*, Oxford 2019.
- SIEMIANOWSKI A., *Tomizm a palamizm. Wokół kontrowersji doktrynalnych chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu w Średniowieczu*, Poznań 1998.
- SKŁADANOWSKI M., *Synergizm Bożej łaski i ludzkiej wolności. Czy droga przeobstwienia człowieka w teologii wschodniej jest pelagiańska?*, „Roczniki Teologii Eku­menicznej” 3 (2011), s. 71–87.

- SPITERIS Y., *Ostatni ojcowie Kościoła. Kabasilas, Palamas*, tłum. B. WIDŁA, Warszawa 2006.
- ŚWITKIEWICZ-BLANDZI A., *Pseudo-Dionizy a Grzegorz Palamas. Bizantyjska synteza wschodniej patrystyki*, Warszawa 2018.
- TOFILUK J., *Hezychazm i jego wpływy na rozwój duchowości*, „Elpis” 6 (4) 2002, s. 87–106.
- WILLIAMS A.N., *The Ground of Union. Deification in Aquinas and Palamas*, New York 1999.
- ZOGAS-OSADNIK I., *Przebóstwienie (theosis) jako kategoria antropologiczna w ujęciu św. Gregoriosza Palamasa (1296–1359)*, Wrocław 2009.
- *Św. Grzegorz Palamas. Nota biograficzna*, [w:] *Palamas, Bułgakow, Łosiew. Rozważania o religii, imieniu Bożym, tragedii filozofii, wojnie i prawach człowieka*, red. L. KIEJZIK, Warszawa 2010 (Filozofia rosyjska, 2), s. 164–167.

Literatura pomocnicza

- ALEKSIEJUK H., *Istota prawosławnego monastycyzmu*, Białystok 2020.
- BIAŁUS M., *Święty Makary, egipski „Doktor Łaski”*, Hajnówka 2020.
- BIELAWSKI M., *Mikroteologie*, Kraków 2008.
- Bizancjum 1024–1492*, red. J. SHEPARD, tłum. J. KOZŁOWSKA, R. PIOTROWSKI, Warszawa 2015.
- BUŁGAKOW S., *Prawosławie. Zarys nauki Kościoła prawosławnego*, tłum. H. PAPROCKI, Warszawa 1991.

- BUNGE G., *Ewagriusz z Pontu – mistrz życia duchowego*, tłum. J. BEDNAREK, A. JASTRZĘBSKI OMI, A. ZIERNICKI, *ŻrMon* 19, 1998.
- CHARKIEWICZ J., *Święci Cerkwi prawosławnej*, Białystok 1996.
- DESPREZ V., *Początki monastycyzmu*, t. 1–2, tłum. J. DEMBSKA, *ŻrMon* 21–22, 1999.
- DOROSZKIEWICZ B., *Monastycyzm bizantyński od IX do połowy XV wieku*, Białystok 2009.
- ECKMANN A., *Przebóstwienie człowieka w pismach wczesnochrześcijańskich*, Lublin 2003.
- EVDOKIMOV P., *Kobieta i zbawienie świata*, tłum. E. WOŁICKA, Poznań 1991.
- *Poznanie Boga w Kościele wschodnim*, tłum. A. LIDUCHOWSKA, Kraków 1996.
- *Prawosławie*, tłum. J. KLINGER, Warszawa 2002.
- *Wieki życia duchowego*, tłum. M. TARNOWSKA, Kraków 1996.
- GUILLAUMONT A., *U źródeł monastycyzmu chrześcijańskiego*, t. 1–2, tłum. S. WIRPRZANKA, *ŻrMon* 37–38, Kraków 2006.
- HIZYCKI S., *W cieniu płonącego krzewu*, [w:] *Wybór tekstów z Filokalii. Św. Hezychiusz z Synaju*, tłum. C. DOBAK, Kraków 2018, s. 23–60.
- HRYNIEWICZ W. (oprac.), *Barlaam z Kalabrii*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, red. F. GRYGLEWICZ, R. ŁUKASZYK, Z. SUŁOWSKI, Lublin 1976, kol. 34–35.
- JASIEWICZ A., *Wstęp*, [w:] JAN KLIMAK, *Drabina rajy*, tłum. W. POLANOWSKI, Kęty 2011, s. 19–86.
- JEZIERSKI D., *Teologia przebóstwienia w ujęciu Grzegorza Palamasa* (praca magisterska, PWT we Wrocławiu), Wrocław 2003.

- KUFFEL J., *Maksym Grek – między humanizmem a hezychazmem*, „Slavia Orientalis” 4 (63) 2014, s. 513–526.
- LELOUP J.Y., *Hezychazm. Zapomniana tradycja modlitewna*, tłum. H. SOBIERAJ, Kraków 1996.
- LEONKIEWICZ Ł., *Święty Symeon Nowy Teolog i odrodzenie hezychastyczne w XI wieku*, [w:] ŚW. SYMEON NOWY TEOLOG, *Modlitwa mistyczna*, tłum. W. SZYMONA, Kraków 2022, s. 5–21.
- ŁOSSKI W.N., *Teologia mistyczna Kościoła wschodniego*, tłum. I. BRZESKA, Kraków 2007 (Mysterion).
- MALONEY G.A., *Modlitwa serca*, tłum. T. WERNER, Włocławek 1992.
- MEYENDORFF J., *Teologia bizantyjska. Historia i doktryna*, tłum. J. PROKOPIUK, Kraków 2007.
- MIKOŁAJCZAK A., DYMCIK R., *Athos. Wzrok Świętej Góry*, Poznań 2021.
- MISIJUK W., *Przewodnictwo duchowe w monastycyzmie prawosławnym*, Lublin 2014.
- NAUMOWICZ J., *Wstęp*, [w:] *Filokalia: teksty o modlitwie serca*, tłum. J. NAUMOWICZ, Kraków 2012, s. 9–56.
– *Wcielenie Boga i zbawienie człowieka, złota reguła soteriologii patrystycznej*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 13 (2000), s. 17–30.
- NAWARA M., *Wstęp*, [w:] ŚW. DIADOCH Z FOTYKI, *Pisma ascetyczne*, tłum. E. DĄBROWSKA, ŻrMon 99, 2021, s. 9–46.
- OSTROGORSKI G., *Dzieje Bizancjum*, tłum. ZBIOROWE, Warszawa 2015.
- PAPROCKI H., *Prawosławna koncepcja człowieka*, „Elpis” 9–10 (6) 2004, s. 27–41.

- PASTORCZYK A., *Modlitwa Jezusowa w tradycji prawosławnej na przykładzie Świętego Paisjusza Wieliczковского* (praca magisterska, WT UPJPII w Krakowie), Stadniki 2012.
- RUNCIMAN S., *Teokracja bizantyjska*, tłum. M. RADOZYCKA, Katowice 2008.
- SERR J., O. CLÉMENT, *Modlitwa serca*, tłum. R. SZMYDKI, Lublin 1993.
- STANG CH.M., *Apophysis and Pseudonymity in Dionysius the Areopagite*, New York 2012.
- STAROWIEYSKI M., *Abba Arseniusz*, [w:] *Apoftegmaty ojców pustyni*, t. 1, ŻrMon 4, 2004, s. 147–148.
- *Ojcowie Kościoła i starożytne sobory*, Kraków 2019.
- *Sobory niepodzielonego Kościoła*, Kraków 2016.
- STĘPIEŃ T., *Pseudo-Dionizy Areopagita. Chrześcijanin i platonik*, Warszawa 2006.
- STINISSEN W., MNICH PRAWOSŁAWNY, *Imię Jezus jest w Tobie. O modlitwie nieustannej*, tłum. J. IWASZKIEWICZ, Kraków 2002.
- ŠPIDLÍK T., GARGANO I., *Duchowość Ojców greckich i wschodnich*, tłum. J. DEMBSKA, Kraków 1997.
- *Modlitwa według tradycji chrześcijańskiego Wschodu*, tłum. L. RODZIEWICZ, Kraków 2006.
- *Wprowadzenie do modlitwy serca. Najprostsze rady*, tłum. L. RODZIEWICZ, Kraków 2003.
- THOMAS S., *Deification in the Eastern Orthodox tradition. A biblical perspective*, New Jersey 2007.
- TOMKIEL A., *Ojcowie Kościoła uczą nas modlitwy*, Warszawa 1995.
- WIPSZYCKA E., *Wstęp*, [w:] ATANAZY ALEKSANDRYJSKI, *Żywot Świętego Antoniego Wielkiego*, tłum. E. DĄBROWSKA, Kraków 2017, s. 7–55.

Wstęp

Życie mnichów porzucających sprawy tego świata, aby w samotności i ascezie kontemplować Boga, od zawsze ciekawiło i inspirowało. Jednak radykalność tego życia niejednokrotnie była również powodem niezrozumienia, a nawet krytyki. Dziś, kiedy ceniony jest aktywizm i pośpiech, w opinii wielu życie kontemplacyjne traci na znaczeniu i wartości. Potrzeby duszpasterskie i dzieła miłosierdzia sprawiają, że życie oddane modlitwie jest postrzegane niejednokrotnie jako akt egoizmu. Mimo to nieprzerwanie od pierwszych wieków chrześcijaństwa pojawiają się ludzie, którzy decydują się podjąć drogę monastyczną, aby odnaleźć na niej Boga – Istotę i Źródło swojego człowieczeństwa. Świadectwem tego jest ciągle żywa bogata tradycja duchowości hezychastycznej.

W ostatnim czasie zostały przetłumaczone i wydane w języku polskim *Triady w obronie świętych hezychastów* św. Grzegorza Palamasa. Stwarza to okazję, aby poznać i lepiej zrozumieć duchowość monastyczną będącą źródłem duchowości całego chrześcijaństwa. Wspomniane dzieło ma wyjątkową wartość,

ponieważ zbiera i systematyzuje długą tradycję przekazywaną dotąd przez duchowych mistrzów w cieniu pustelni i monasterskich murów. Ostatni wielki spór dogmatyczny chrześcijańskiego Bizancjum, w którego debacie uczestniczył św. Grzegorz Palamas, zawocował cyklem traktatów, których treść, przyjęta przez sobór, ostatecznie ukształtowała teologię i duchowość Kościoła prawosławnego. Poznanie mistyki hezychastycznej jest kluczem do zrozumienia serca duchowości Kościołów wschodnich, w których tradycja ojców Kościoła i ojców pustyni jest ciągle żywa. Pisma Palamasa rzucają światło nie tylko na sens i cel monastycznego życia, ale przede wszystkim na podstawowe powołanie każdego człowieka, jakim jest przebóstwienie i zjednoczenie ze Stwórcą. To właśnie przebóstwienie (gr. *theosis*) stanowi centrum pragnień i wysiłków podejmowanych przez mnichów wszystkich pokoleń.

Celem niniejszej książki jest próba prezentacji hezychastycznej koncepcji przebóstwienia w *Triadach w obronie świętych hezychastów* św. Grzegorza Palamasa. Będzie to próba odpowiedzi na trzy pytania: Jaką rolę odegrał Grzegorz Palamas w rozwoju duchowości i teologii hezychastycznej? W jaki sposób rozumiał zagadnienie przebóstwienia człowieka? Na czym polega droga prowadząca do przebóstwienia w ujęciu tego autora?

Podstawowym źródłem będzie najważniejsze jego dzieło, mianowicie *Triady w obronie świętych hezychas-*

tów w tłumaczeniu dr Iwony Zogas-Osadnik, które ukazało się nakładem Wydawnictwa Theos-Logos w 2019 r. Odwołujemy się także do tekstów ojców Kościoła i ojców pustyni, jak również dokumentów Kościoła i tekstu Boskiej Liturgii.

Drugą grupę materiałów, które posłużyły do powstania tej książki, stanowią opracowania odnoszące się w sposób bezpośredni do tematu przeobstwienia. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj rozprawa doktorska wymienionej wyżej tłumaczki zatytułowana: *Przeobstwienie (theosis) jako kategoria antropologiczna w ujęciu św. Grzegorza Palamasa (1296–1359)* (Wrocław 2009). Cenną pomoc stanowiły także opracowania Paula Evdokimova, George'a Mantzaridisa, Johna Meyendorffa, Henryka Paprockiego, Krzysztofa Leśniewskiego i Andrzeja Siemianowskiego.

W niniejszej książce przeprowadzimy przede wszystkim teologiczną analizę materiału źródłowego. Metoda historyczna z kolei będzie pomocna zwłaszcza w rozdziale pierwszym przy prezentacji historycznego rozwoju hezychazmu i postaci Grzegorza Palamasa. Metoda porównawcza zaś pomoże nam w zestawieniu poglądów Palamasa i Barlaama. Natomiast odwołanie się do syntezy będzie niezbędne dla zebrania i oceny przedstawionych w książce poglądów analizowanego autora dotyczących przeobstwienia.

Książka składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym zostanie przedstawiona postać Grzegorza Palamasa

w kontekście rozwoju duchowości i teologii hezychastycznej. W tym celu konieczne będzie zarysowanie szerszego kontekstu, czyli duchowości monastycznej i wyrosłego z niej mistycznego nurtu hezychastycznego. Następnie zostaną ukazane zasadnicze wydarzenia z biografii Palamasa i Barlaama oraz ich spór, który zaowocował powstaniem *Triad w obronie hezychastów*. W rozdziale drugim dokonamy prezentacji zagadnienia przebóstwienia człowieka w rozumieniu Palamasa. W tym celu zostaną przedstawione trzy kwestie szczegółowe: Bóg jako sprawca przebóstwienia (w tym rozróżnienie w Nim istoty i energii), człowiek jako adresat Jego przebóstwiającej łaski oraz współdziałanie (synergia) z nią wolnej woli człowieka. Ostatni rozdział zostanie poświęcony ukazaniu drogi prowadzącej do przebóstwienia w ujęciu Grzegorza Palamasa. W związku z tym najpierw przybliżymy rolę serca i umysłu w procesie jednoczenia się z Bogiem. Następnie omówimy praktykę modlitwy Jezusowej prowadzącą przez oczyszczenie ku Boskiej światłości. W końcu zwrócimy uwagę na zagadnienie doświadczenia Boskiego światła, które stanowi zwieńczenie drogi przebóstwienia.